

Щирук Микола Миколайович – здобувач ступеня доктора філософії
Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-1327-1964>
schyruk@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2024.1-2/250-268>

Процесуальна роль захисника в слідчих (розшукових) діях у справах про привласнення, розтрату майна або зловживання службовим становищем

Стаття узагальнює нормативні новації КПК 2012 р., наказу ОГП № 112 від 15.05.2024 р. і наказу Мін'юсту № 2111/5 від 02.06.2023 р. та систематизує новітню практику Верховного Суду й Вищого антикорупційного суду щодо допустимості доказів, отриманих під час обшуків і негласних слідчих (розшукових) дій у провадженнях за ст. 191 КК України. За результатами аналізу 42 постанов Касаційного кримінального суду за 2023–2024 рр. виявлено, що головними підставами відкидання доказів є перевищення слідчим меж ухвали, відсутність безперервної відеофіксації та нерозсекречення ухвали на НСРД. У центрі дослідження – тактика захисника: 1) безперервний власний відеозапис обшуку та негайне внесення зауважень до протоколу; 2) оскарження повідомлення про підозру через необґрунтованість збитків і процесуальні вади; 3) ініціювання повторних фінансово-економічних експертиз у приватних акредитованих установах, що часто приводить до зменшення суми збитків нижче кваліфікуючого порога. Запропоновано покроковий алгоритм: вимога розкриття ухвали на НСРД, технічний аудит носіїв із залученням фоноскопичного експерта, подання скарги за ст. 303 КПК, а за необхідності – клопотання про повторну експертизу із додатком згоди альтернативного експерта та доказів його акредитації. Методологія базується на формально-догматичному, системно-структурному та порівняльно-правовому аналізі, доповненому налівструктурованими інтерв'ю з практикуючими експертами й адвокатами. Практична цінність дослідження полягає у виробленні комплексної моделі дій захисника, здатної мінімізувати процесуальні зловживання й забезпечити реальну змагальність сторін у справах про привласнення чи розтрату майна. Наукова новизна полягає у запропонованій класифікації типових порушень під час НСРД та обшуків і у доведенні прямої кореляції між якістю фіксації цих порушень та частотою визнання доказів недопустимими судами касаційної інстанції. Перспективи подальших досліджень пов'язані з кількісним виміром питомої ваги приватних експертиз у судовій практиці та впровадженням алгоритмів штучного інтелекту для швидкого аналізу великих масивів аудіо- та відеоданих, що вже обговорюється у міжнародних оглядах *white-collar litigation*.

Ключові слова: захисник; обшук; негласні слідчі дії; допустимість доказів; відеофіксація; повторна експертиза; стаття 191 КК; право на захист; процесуальні порушення.

Вступ

За даними аналітичної записки про розгляд корупційних злочинів судами, протягом 2023 року українські суди розглянули 239 обвинувальних актів

за ст. 191 КК України, що на 11 % більше, ніж у 2022 році; водночас частка виправдувальних рішень зросла лише на 0,8 %. У режимі постійного процесуального навантаження саме етапи обшуку, тим-

часового вилучення речей і негласних слідчих (розшукових) дій залишаються «критичною зоною» для порушень прав підозрюваного, а отже – точкою прикладання зусиль адвоката. Причому Касаційний кримінальний суд (ККС) у щомісячному огляді за травень 2024 р. ще раз підтвердив: будь-яке відхилення слідчого від меж ухвали слідчого судді, належно зафіксоване захисником, веде до автоматичного відкидання протоколу обшуку як доказу. Роль адвоката додатково підсилено наказом Генерального прокурора № 112 від 15.05.2024 р., що зобов'язує прокурорів оперативно реагувати на заяви захисту про процесуальні порушення під час слідчих дій та, за потреби, ініціювати дисциплінарні провадження щодо недобросовісних слідчих.

Першою лінією захисту у таких справах є обшук: наукові джерела констатують, що своєчасне занесення адвокатом до протоколу факту перевищення предметних меж або вилучення «зайвих» речей кардинально підвищує шанси на подальше визнання доказів недопустимими (Коваленко, 2020, с. 34). Рада адвокатів України у серпні 2023 р. прямо наголосила, що вилучення смартфона чи камери, якими захисник відеофіксує обшук, є неправомірним і порушує ч. 2 ст. 104 КПК, а тому адвокат має право негайно звернутися зі скаргою до слідчого судді. Практичні блоги рекомендують робити безперервний запис від моменту прибуття слідчої групи до підписання протоколу, що мінімізує ризики «порожніх» тайм-слотів у відео та подальших маніпуляцій (Коновалов, 2022, online).

Не менш актуальною є стадія повідомлення про підозру й обрання запобіжного заходу. Виходячи з аналізу результатів судової практики місцевих судів, серед найчастіших підстав для скасування підозри називає відсутність конкретних даних про збитки та неправильне посилання на кримінально-правову норму. ККС у травні 2024 р. підтвердив цю тезу, скасувавши підозру через завищений розрахунок збитків

і зобов'язавши орган досудового розслідування перекваліфікувати діяння (Огляд ККС, 2024, с. 44). Зв'язок між обґрунтованістю підозри й вибором запобіжного заходу простежується й у огляді ККС за липень 2023 р., де апеляція, погодившись із захистом щодо недоведеної суми збитків, змінила тримання під вартою на заставу (ККС, 2023). Верховний Суд у презентації 2023 р. наголосив, що судова ухвала на НСРД повинна містити вичерпну мотивацію та перелік каналів зв'язку; будь-яке перевищення цих меж суд кваліфікує як «істотне порушення» з наслідком недопустимості доказу. Практика ВАКС доводить: якщо сторона обвинувачення не надає первинний носій аудіозапису або відмовляється розсекретити ухвалу, записи виключаються з матеріалів справи. З іншого боку, адвокат може використати саму ж фонограму як доказ відсутності умислу, якщо записи підтверджують законні мотиви підзахисного.

Нарешті, блок експертних досліджень відкриває для захисника ще одну площину процесуального маневру: накази Мін'юсту № 2111/5 та № 933/5 (2023 р.) запровадили акредитацію приватних лабораторій, що дозволяє адвокату ініціювати паралельні або повторні експертизи поза системою Експертної служби МВС, зменшуючи ризик інституційної упередженості. ККС у постанові від 03.12.2019 р. визнав право суду покладатися на альтернативний висновок захисту, якщо він є більш ґрунтовним та відповідає вимогам належності й допустимості, а огляд ККС за 2022 рік зафіксував випадки, коли повторна експертиза зменшувала суму збитків більш як удвічі, що автоматично впливало на правову кваліфікацію (Огляд ККС, 2022).

Таким чином, динамічне оновлення практики Верховного Суду, підзаконних актів прокуратури і адвокатського самоврядування формує нову інформаційну та нормативну архітектуру, де від результативності дій захисника на ранніх

етапах розслідування залежить не лише допустимість доказів, а й кінцева інкримінація та міра запобіжного заходу. Запропонована стаття покликана систематизувати ці зміни, описати ефективні алгоритми фіксації порушень, оскарження процесуальних рішень і ініціювання повторних експертиз, щоб забезпечити реальну, а не декларативну, змагальність сторін у провадженнях про привласнення, розтрату майна або зловживання службовим становищем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Аналіз провідних українських досліджень свідчить, що інтерес до процесуальної ролі захисника під час слідчих (розшукових) дій у справах про привласнення, розтрату майна або зловживання службовим становищем помітно зріс після 2021 р., коли законодавець посилив вимоги до обґрунтованості доказової бази в економічних злочинах і запровадив розширений судовий контроль за втручанням у майнову сферу. Ґрунтовною теоретичною основою подальших напрацювань стала робота М.А. Погорецького та Є.І. Лисаченко, у якій обґрунтовано, що допустимість доказів у вітчизняному процесі значною мірою залежить від активної участі адвоката на етапі їх здобуття (Погорецький, Лисаченко, 2022, с. 24). На практичні аспекти обшуку як ключової слідчої дії звернув увагу В.В. Лисенко, підкресливши, що без належного процесуального «моніторингу» адвокатів типові порушення під час обшуків призводять до визнання доказів недопустимими (Лисенко, 2023, с. 260), на питання криміналістичного забезпечення адвоката під час проведення допиту підзахисного та криміналістичного забезпечення доказування стороною захисту в кримінальних провадженнях про службові злочини в Україні звернула увагу З.М. Топорецька (Топорецька, 2016 (а), с. 124; Топорецька, 2016 (б), с. 211). Окремий комплекс проблем, пов'язаних із забезпеченням прав підозрюваного саме у справах за ст. 191

КК України, системно розкрито нами у попередній статті, де доведено, що успішне оскарження незаконних слідчих дій можливе лише за умови своєчасного залучення захисника та документування кожної процесуальної похибки (Щирук, 2024, с. 370). Узагальнений огляд Верховного Суду демонструє стабільну тенденцію до жорсткішої оцінки обґрунтованості клопотань слідчих, проте водночас вказує на фрагментарність адвокатських стратегій: у половині випадків захисники не подають альтернативних доказів, які підтверджують невідповідність пропорційності втручання (Верховний Суд, 2023).

Попри наведений прогрес, наукова дискусія досі не забезпечила комплексної моделі поведінки адвоката під час усіх різновидів слідчих (розшукових) дій – від тимчасового доступу до документів до арешту майна – у справах, де предметом посягання є публічні або корпоративні ресурси. Відсутність такої моделі породжує нерівномірну судову практику та послаблює ефективність захисту, що обумовлює необхідність подальшого дослідження даної проблематики.

Мета і завдання дослідження

Метою дослідження – розробити комплексну тактичну модель участі захисника у слідчих, негласних слідчих та пов'язаних експертних діях у провадженнях за ст. 191 КК України, яка забезпечує своєчасне виявлення й фіксацію процесуальних порушень, ефективне оскарження недопустимих доказів і ініціювання повторних експертиз з урахуванням оновленої судової практики Касаційного кримінального суду, наказу Офісу Генерального прокурора № 112 від 15.05.2024 р. і нової системи акредитації приватних експертних установ.

Завдання дослідження:

1) проаналізувати чинні норми КПК України (ст. 242–246, 276, 303, 309, 194) щодо прав і тактичних можливостей захисника під час слідчих дій, НСРД і експертиз, а також відповідні роз'яснення РАУ й наказ ОГП № 112 / 2024;

2) узагальнити судову практику ККС ВС за 2023–2024 рр. стосовно недопустимості доказів, отриманих із порушеннями меж ухвали при обшуках та НСРД, і визначити ключові процесуальні помилки слідчих, які адвокат повинен фіксувати;

3) визначити алгоритм дій захисника для реалізації права на безперервну відеофіксацію обшуку й оскарження неправомірного вилучення техзасобів на підставі роз'яснень НААУ 2023 р. та практичних рекомендацій адвокатської спільноти;

4) розробити методичку контрдослідження повідомлення про підозру: критерії оцінки обґрунтованості, типові підстави для її скасування й взаємозв'язок із вибором запобіжного заходу згідно з оглядами ККС;

5) систематизувати процесуальні кроки адвоката щодо розсекречення ухвал і протоколів НСРД, перевірки автентичності носіїв та використання отриманих записів на користь підзахисного з урахуванням презентацій Верховного Суду 2023 р. і огляду ВАКС 2023 р.;

6) окреслити процедуру ініціювання повторних/додаткових фінансово-економічних експертиз: підстави клопотання, вимоги до обґрунтування, критерії вибору акредитованої приватної установи та порядок оскарження відмови слідчого судді.

Матеріали та методи

Матеріальною базою дослідження слугували: норми чинного Кримінального процесуального кодексу України в редакції станом на 15 травня 2024 р., передусім статті 242–246, 276, 303, 309 та 194, що визначають підстави й порядок ініціювання експертиз, проведення слідчих і негласних слідчих дій, а також механізми їх оскарження (КПК України, 2012); наказ Офісу Генерального прокурора № 112 від 15.05.2024 р., який упровадив обов'язкове реагування прокурора на заяви захисту про процесуальні порушення (Наказ ОГП, 2024); наказ Міністерства юстиції № 2111/5 від

02.06.2023 р., що відкрив реєстр акредитованих приватних експертних установ (Мін'юст, 2023); роз'яснення Ради адвокатів України від 12.08.2023 р. щодо права захисника на безперервну відеофіксацію обшуку та недопустимості вилучення його технічних засобів (РАУ, 2023); методика судово-економічної експертизи 2022 р., затверджена Мінфіном (Методика МФУ, 2022). Емпіричний масив сформовано з 42 постанов Касаційного кримінального суду за 2023–2024 рр., відібраних з офіційних щомісячних оглядів (Огляд ККС, 2024) та презентації Верховного Суду «Слідчі і негласні слідчі дії: практика ВС» 2023 р. (ВС-презентація, 2023); додатково враховано аналітику щодо підстав оскарження підозри, роз'яснення Комітету НААУ про протокол НСРД (НААУ, 2024).

Методологічний інструментарій поєднав: формально-догматичний метод для тлумачення спеціальних процесуальних норм та підзаконних актів (КПК України, 2012; Наказ ОГП, 2024); системно-структурний аналіз для визначення місця експертного доказу в доказовій системі та ролі адвоката у її формуванні (ВС-презентація, 2023); порівняльно-правовий підхід, що дозволив зіставити державні й приватні експертні висновки після запровадження акредитації (Мін'юст, 2023); контент-аналіз 58 судових рішень ККС із використанням коефіцієнта відмінностей для кількісної оцінки впливу активності захисника на визнання доказів недопустимими (Огляд ККС, 2024); кейс-стаді з реконструкцією процедур обшуку та НСРД у п'яти кейсах, відібраних із практики 2023–2024 рр., де адвокатська відеофіксація стала вирішальною для виключення доказів (РАУ, 2023); емпіричні напівструктуровані інтерв'ю з трьома судовими економістами-практиками, включеними до реєстру за наказом № 2111/5, і п'ятьма адвокатами-практиками, що спеціалізуються на справах за ст. 191 КК.

Такий комбінований підхід забезпечив максимально повну верифікацію

даних, дозволивши коректно узагальнити сучасні тенденції судової практики та виробити прикладні тактичні рекомендації для захисників.

Виклад основного матеріалу

Розкриваючи процесуальну роль захисника захисника у слідчих (розшукових) діях у кримінальних провадженнях про привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, слід зазначити, що захисник, у змагальному кримінальному процесі, передусім, є суб'єктом доказування, на що обґрунтовано вказується у наукових джерелах провідними правниками України (Погорецький, 2002, 2013, 2014, 2021, 2022; Лисаченко, 2022; Старенький, 2016, Яновська, 2014). Тому, адвокати мають добре володіти як теорією кримінального процесуального доказування (Погорецький, 2013, 2014, 2015, 2020), так і мати добрі знання про тактику, методику та організацію захисту у кримінальних провадженнях цього виду злочинів.

Процесуальна роль захисника у слідчих (розшукових) діях у кримінальних провадженнях про привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем має ключове значення для забезпечення змагальності та недопущення порушень прав підозрюваного, адже саме на цих етапах найчастіше виникають істотні обмеження процесуальних гарантій (Щирук, 2021, с. 168). Аналіз наукових джерел та матеріалів практики засвідчує, що ефективний захист залежить від вчасного контролю меж слідчої дії, насамперед обшуку: адвокат зобов'язаний одразу занести до протоколу будь-які порушення, ігнорування яких у подальшому ускладнює визнання доказів недопустимими (Коваленко, 2020, с. 34, Погорецький, Баганець, 2017, 62–73). Практичний досвід підтверджується судовою практикою: у рішенні Касаційного кримінального суду, відбитому в огляді за травень 2024 р., суд визнав протокол обшуку недопустимим через відступ слідчого від

ухвали слідчого судді, оскільки сторона захисту належно зафіксувала це відхилення (Огляд ККС, 2024, с. 44); подібний підхід простежується й у підсумковому огляді практики за I півріччя 2023 р., де порушення порядку відеофіксації стало підставою для відкидання доказів (Огляд ККС, 2023, с. 39), а в огляді березня 2023 р. окремо наголошено на необхідності безперервної присутності адвоката під час огляду чи обшуку (Огляд ККС, 2023, с. 13). Тактика відстоювання права на відеозйомку обшуку також отримала роз'яснення Ради адвокатів України: НААУ прямо вказала, що вилучення телефону адвоката, який фіксує слідчу дію, є неправомірним і порушує ст. 104 КПК (НААУ, 2023, online), а цю позицію активно використовують захисники у скаргах до слідчих суддів. Наукова розвідка Лисенка детально описує типові помилки слідчих у ході обшуку (недостатня фіксація, залучення зацікавлених понять, вилучення «зайвих» документів) і підкреслює, що саме активна поведінка адвоката дозволяє суду згодом усунути такі порушення (Лисенко, 2023, с. 256; Погорецький, Лисаченко, 2024). Разом із цим, концептуальний аналіз допустимості доказів доводить, що якість адвокатської фіксації порушень безпосередньо корелює з рішеннями судів про недопустимість, оскільки суди застосовують так званий «пори́г чесності» до всіх доказів, зібраних під час обшуку (Тесленко, 2023, с. 218). Практичні рекомендації професійних блогів радять адвокату використовувати власні технічні засоби відеофіксації та одразу наполягати на безперервному записі для мінімізації ризиків маніпуляцій протоколом (Коновалов, 2022, online).

Важливий нормативний орієнтир для захисника задає наказ Генерального прокурора від 15.05.2024 р. № 112, який зобов'язує прокурорів реагувати на всі заяви про порушення під час слідчих дій і інформувати органи про факти адміністративних правопорушень, виявлених у ході досудового розслідування, що

розширює можливості адвоката для заявлення клопотань (Наказ ОГП, 2024). Нарешті, доктринальні джерела підкреслюють, що правильне документування меж ухвали і предмета пошуку є запорукою успішного повернення незаконно вилучених речей уже на досудовій стадії (Лисенко, 2023, с. 261), а системне опрацювання судової практики дає змогу захиснику формувати ефективну лінію протидії процесуальним зловживанням слідчих та прокурорів (ККС, 2024, с. 47).

Про внесення змін до наказу Генерального прокурора від 30.09.2021 р. № 309 «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні»: Наказ Офісу Генерального прокурора від 15.05.2024 р. № 112.

Участь захисника у процесуальних діях, пов'язаних з повідомленням про підозру та обранням запобіжних заходів у справах за ст. 191 КК України, починається з негайного аналізу отриманого повідомлення: адвокат порівнює факти документа з фактичними матеріалами провадження, перевіряє, чи наведено у тексті підозри конкретні докази, а також чи відповідає правова кваліфікація викладеним обставинам, оскільки КПК вимагає обґрунтування підозри належними та достатніми даними (КПК України, 2012, ст. 276). Доктрина підкреслює, що початкова оцінка змісту підозри формує стратегічний каркас усієї лінії захисту, адже саме на її підставі визначаються першочергові слідчі дії та тактичні кроки сторін (Погорецький, 2007, с. 92–97; Щирук, 2021, с. 170); ефективність цієї стадії значною мірою залежить від здатності адвоката оперативно ідентифікувати процесуальні вади повідомлення, зокрема відсутність погодження прокурора чи некоректне посилання на статтю закону (Погорецький, Міцкан, 2019, с. 37–49). Проаналізувавши підозру, захисник негайно формує письмові пояснення клієнта, узгоджує позицію щодо фактичних обставин та готує клопотання про надання доступу до матеріалів, що стали підставою для підозри, адже без

ознайомлення з ними неможливо повноцінно реалізувати право на захист (Коваленко, 2020, с. 35, Погорецький, Гринюк, с. 58–71).

Окремим тактичним інструментом є оскарження повідомлення про підозру у порядку ст. 303 КПК, яке допускається після спливу встановлених законом строків і до завершення досудового розслідування; практика показує, що ключовими аргументами є відсутність достатніх доказів, неправильна правова кваліфікація та порушення процедури вручення (НААУ, 2019, п. 2). У постанові ККС від 24.05.2024 у справі № 444/870/22 суд підкреслив, що необґрунтованість підозри, зокрема помилкове визначення розміру збитків, є підставою для її скасування, а отже й для зміни правової кваліфікації дій особи (ККС, 2024b, с. 23). Аналогічний підхід висвітлений у липневому огляді ККС 2023 р., де суд визнав повідомлення про підозру незаконним через відсутність у ньому конкретних доказів умислу та неправильне розмежування ст. 191 і ст. 364 КК (ККС, 2023a, с. 12).

Практика підтверджує, що подібні скарги можуть мати кардинальний ефект: у справі № 607/13421/22 касаційний суд констатував, що уточнення експертного висновку про збитки, ініційоване захисником, призвело до перекваліфікації обвинувачення з ч. 5 на ч. 4 ст. 191 КК, що істотно зменшило санкцію (ККС, 2024a, с. 44). Такі результати корелюють із висновками науковців про вирішальне значення концепції допустимості доказів: якщо первинні матеріали не підтверджують суму збитків, вимога їх «чистоти» та належності автоматично нівелює обґрунтованість підозри (Тесленко, 2023, с. 218). При цьому слід виходити із стандарту доказування «обґрунтована підозра» (Погорецький, Міцкан, с. 37–49).

Після повідомлення про підозру стратегія захисника переходить до сфери запобіжних заходів. Адвокат готує альтернативні пропозиції, надаючи дані про особу підзахисного, його соціаль-

ні зв'язки й позитивні характеристики, щоб довести відсутність ризиків, передбачених ст. 177 КПК, і обґрунтувати застосування застави або особистого зобов'язання замість тримання під вартою (WikiLegalAid, 2024, розд. 3). Огляд ККС щодо оскарження ухвал слідчих суддів наголошує: питання застави належить до переліку ухвал, які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку, а доведена необґрунтованість ризиків зобов'язує суд переглянути вид запобіжного заходу (ККС, 2023b, с. 18). У практиці 2023 р. наявні рішення, коли апеляційна інстанція, погодившись з аргументами захисника про недоведеність збитків, змінювала тримання під вартою на заставу й одночасно коригувала кваліфікацію злочину (ККС, 2023a, с. 14), а це свідчить про тісний зв'язок обґрунтованості підозри та вибору запобіжного заходу.

Загалом, сучасна судова практика підкреслює активну роль адвоката у формуванні балансу сторін: він не лише реагує на процесуальні порушення, а й ініціює збирання альтернативних доказів, у тому числі експертних висновків щодо розміру збитків або економічних розрахунків, що у подальшому впливають на зміст підозри і судові рішення щодо запобіжних заходів (Лисенко, 2023, с. 256). Ефективність цих дій залежить від глибокої юридичної підготовки й уміння адвоката своєчасно застосувати процесуальні механізми, передбачені ст. 303, 309 та 194 КПК, що однозначно визнає і доктрина, і Верховний Суд.

Оскільки у кримінальні провадження по ст. 191 КПК як правило відкриваються на підставі матеріалів оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД). Матеріали ОРД у цих справах використовуються для прийняття різних процесуальних, тактичних та організаційних рішень (Погорецький, 2001, 2007, Шумило, 2001). Як правило у всіх цих кримінальних провадженнях цієї категорії проводяться також і негласні слідчі (розшукові) дії (далі – НСРД), які використовуються як докази у криміналь-

ному процесі на різних його стадіях. Тому захисник має бути добре обізнаним у процесуальних, тактичних та організаційних питаннях правадження та використання усіх вказаних заходів. Теоретичні та практичні питання НСРД викладаються у низці наукових публікацій фахівців (Круть, 2024; Лук'янчиков Є.Д., 2013, Погорецький М.А., 2013, 2018, Сергєєва Д.Б., Старенький, 2018 та ін.), з якими мають бути обізнані захисники.

Слід зазначити, що законність та ефективність НСРД у провадженнях щодо привласнення, розтрата майна чи зловживання службовим становищем безпосередньо залежать від активної позиції захисника, який із самого початку мусить перевірити наявність фактичних і юридичних підстав, передбачених статтею 246 КПК, а також чи існує судова ухвала з належною мотивацією про неможливість здобути інформацію іншим способом (КПК України, 2012, ст. 246).

Практичний довідник для адвокатів визнає належним першим кроком вимогу прокурору відкрити саму ухвалу й додані матеріали, оскільки без їхнього аналізу сторона захисту позбавлена можливості перевірити пропорційність втручання у приватне життя (WikiLegalAid, 2024, розд. IV). Огляд Касаційного кримінального суду за червень 2024 р. підкреслює, що невідкриття ухвали на стадії досудового розслідування або її часткове засекречення без належного розпорядження про нерозголошення веде до автоматичного визнання отриманих матеріалів недопустимими, оскільки обмежує право захисника на контрдокази (Верховний Суд, 2024, с. 42). Аналогічна позиція міститься у презентації Верховного Суду 2023 р., де наголошено: обов'язок слідчого судді мотивувати кожен дозвіл на НСРД є процесуальною гарантією й перевищення меж ухвали тягне істотне порушення вимог закону (Верховний Суд, 2023, с. 7).

Виявляючи порушення, адвокат насамперед звіряє зміст протоколу НСРД із умовами ухвали; відсутність відомо-

стей про точний час, місце, застосовані технічні засоби або порушення безперервності фіксації є аргументами для клопотання про визнання результатів недопустимими (НААУ, 2024, пункт 3). Судова практика ВАКС свідчить, що саме відсутність у матеріалах провадження аудіо- або відеоконтролю первинної носієвої інформації стала підставою для відкидання результатів зняття інформації з телекомунікаційних мереж (Огляд ВАКС, 2023, с. 4). Касаційний кримінальний суд у постанові від 17 жовтня 2023 р. підтвердив: якщо протокол НСРД не містить посилання на технічний носій, а сторона обвинувачення не подала суду автентичний запис, такий доказ не відповідає критерію достовірності (Верховний Суд, 2023, с. 11).

Окремим напрямом захисної роботи є перевірка кола осіб, щодо яких фактично проводилися НСРД. Презентація Верховного Суду «Особливості доказування...» наголошує, що дані, здобуті стосовно осіб, не зазначених в ухвалі, мають визнаватися недопустимими за змістом частини першої статті 257 КПК (Верховний Суд, 2023, с. 15). У справі № 404/2409/20 ККС 26 вересня 2023 р. погодився із захисником, що прослуховування телефонних розмов підозрюваного проведено на підставі ухвали, винесеної у матеріалах іншого кримінального провадження, а отже отримана інформація була виключена з доказів (Верховний Суд, 2023, с. 23).

Після виявлення порушень адвокат подає клопотання про визнання доказів недопустимими одразу до слідчого судді або заявляє відповідне клопотання при складанні обвинувального акта; Верховний Суд роз'яснив, що аргументація повинна містити посилання на конкретну норму КПК та опис фактичних порушень, інакше суд апеляційної інстанції визнає скаргу необґрунтованою (Верховний Суд, 2023, с. 19). Як підтверджує огляд практики ККС, належна активність захисника здатна змінити процесуальний баланс: у червні 2024 р. суд касацій-

ної інстанції скасував два обвинувальні вироки саме через те, що адвокат довів відсутність дозволу слідчого судді на частину зняття інформації з мереж, необхідну для ідентифікації абонента (Верховний Суд, 2024, с. 55).

Результати НСРД, навіть будучи допущеними до матеріалів, можуть працювати на користь підзахисного. Якщо аудіозаписи фіксують факт відсутності умислу на розтрату або підтверджують виконання службових обов'язків у межах повноважень, захисник клопоче про долучення фрагментів до доказової бази захисту та про проведення фоноскопичної експертизи для підтвердження їхньої автентичності (Протокол.ua, 2024, коментар до ст. 253). Верховний Суд визнав припустимим використання сторони захисту фрагментів прослуховування, оскільки КПК не забороняє посилатися на будь-які відомості, отримані в межах того самого провадження, якщо вони не вилучені судом як недопустимі (Верховний Суд, 2023, с. 28).

Практичним прикладом успішного заперечення є кримінальне провадження за фактом розтрати коштів комунального підприємства: адвокат довів, що ухвала слідчого судді охоплювала лише аудіоконтроль одного номеру, тоді як оперативний підрозділ прослуховував ще дві корпоративні SIM-картки, не зазначені у дозволі; ККС визнав ці записи недопустимими й погодився, що без них обвинувачення не має належної доказової бази, унаслідок чого обвинувальний акт повернуто прокурору (Верховний Суд, 2024, с. 60). Цей приклад демонструє, що системне поєднання перевірки підстав, фіксації порушень та своєчасного процесуального реагування дозволяє захисникові ефективно протидіяти зловживанням сторони обвинувачення й захищати майнові та професійні інтереси клієнта.

Захисник використовує матеріали негласних слідчих (розшукових) дій як інструмент для спростування версії обвинувачення шляхом перехресного аналізу змісту записів, їх технічних характерис-

тик і відповідності межах ухвали слідчого судді, оскільки судова практика визнає навіть незначне відступлення від дозволених параметрів істотним порушенням вимог закону (Верховний Суд, 2023, с. 7). Адвокат насамперед вимагає розсекречення ухвал і протоколів НСРД, адже відмова прокурора надати ці документи позбавляє сторону захисту можливості встановити, чи були дотримані умови неможливості отримати відомості іншим способом і чи охоплювала ухвала саме ту особу та канал зв'язку, звідки отримано інформацію (Погорецький 2024. Після ознайомлення захисник порівнює фактичні дії оперативного підрозділу з дозволом суду; перевищення цих меж стало підставою виключення прослуховування з доказів у справі № 404/2409/20, де касаційний суд дійшов висновку, що записи отримані поза межами ухвали (Верховний Суд, 2023, с. 23).

Тактика перехресного аналізу полягає не лише у пошуку процесуальних вад, а й у контекстуальному прочитанні самих розмов: адвокат виявляє фрази, що підтверджують відсутність умислу на розтрату або незнання клієнтом планів інших співучасників, та клопоче про долучення повних аудіофайлів, щоб суд оцінив висловлення у їх натуральному мовному та ситуаційному оточенні. Для підтвердження автентичності і недоторканості файлів захисник ініціює судову фоноскопичну чи технічну експертизу; методичні рекомендації НААУ радять ставити експертові запитання про наявність ознак монтажу, змін кодека або розривів часу запису (НААУ, 2024), а правопримінна стаття на порталі Protocol пояснює важливість збереження метаданих фонограми для ідентифікації пристрою-джерела (Круть, 2024).

Якщо стороною обвинувачення не надано оригінальний носій або в протоколі НСРД відсутній його опис, касаційний суд визнає доказ недопустимим, що підтверджено постановою у справі № 455/844/16-к, де суд зазначив відсутність протоколів огляду спе-

цтехніки й технічних засобів фіксації (Верховний Суд, 2023, с. 11). Захисник також використовує концепцію «псевдо НСРД», доводячи, що записи, які ініціювала сама сторона обвинувачення без судового дозволу, не можуть оцінюватися як докази; відповідний підхід викладено в аналітиці асоціації правників щодо месенджер-листувань (АПУ, 2023).

Стратегія дискредитації слідчого висновку включає посилення на різноманітність або відсутність прямих згадок про розподіл ролей між фігурантами: якщо у записах фігурують лише дискусії про господарські операції без ознак злочинної домовленості, адвокат доводить, що слідство помилково інтерпретувало нейтральні вислови як доказ участі клієнта у складі організованої групи (Jurliga, 2023, мотиви ВАКС). Окрім лінгвістичного аналізу, корисним є залучення економічного експерта, який на основі записаних цифр і дат демонструє, що операції здійснювалися в межах законної господарської діяльності; практика Верховного Суду за листопад 2023 р. підтвердила, що такі експертні висновки можуть переважити узагальнені твердження досудового органу про збитки (Верховний Суд, 2023, с. 14).

Показовим є приклад, коли захисник, отримавши повний аудіофайл прослуховування телефонних розмов, продемонстрував судові, що клієнт кілька разів прямо заперечував пропозиції колеги «закрити очі» на нестачу товару та пропонував провести внутрішній аудит; суд першої інстанції, пославшись на ці фрази, дійшов висновку про відсутність умислу у підозрюваного, а апеляція підтвердила виправдувальний вирок (Верховний Суд, 2024, с. 55). У контексті привласнення бюджетних коштів це рішення має особливе значення, адже підтверджує: належно поданий повний текст записів здатен не лише послабити, а й повністю зруйнувати обвинувачення.

Таким чином, успішне використання даних НСРД на користь підозрюваного базується на поєднанні процесуальної

ініціативи щодо розкриття і перевірки джерел, технічного аналізу автентичності файлів, контекстуального тлумачення висловлювань та залучення профільних експертів, що разом формує переконливу доказову лінію захисту.

Тактика захисника щодо ініціювання додаткових або повторних експертиз ґрунтується на нормах статей 242–244 КПК, які дозволяють стороні захисту подати вмотивоване клопотання, якщо первинний висновок є неповним, суперечливим чи викликає сумніви щодо способу дослідження, а також коли з'явилися нові дані, що потребують спеціальних знань для перевірки (КПК України, ст. 242)

У клопотанні адвокат має чітко сформулювати обставини, які належить уточнити, навести виявлені методичні помилки або послатися на процесуальні порушення під час попереднього дослідження та запропонувати конкретну експертну установу чи фахівця, мотивуючи вибір їхньою спеціалізацією й відсутністю конфлікту інтересів; судова практика підкреслює, що належне обґрунтування клопотання є обов'язковою умовою його задоволення (Сидоренко, 2023, с. 348)

Верховний Суд у презентації 2023 р. прямо зазначив, що експертиза, призначена без урахування клопотань захисту про конкретних експертів, може бути визнана такою, що порушує право на захист, а її висновок – недопустимим доказом (Верховний Суд, 2023, с. 6)

Комітет НААУ рекомендує адвокатам одночасно з клопотанням додавати письмові згоди альтернативних експертів та довідку про їхню акредитацію, що скорочує строки призначення дослідження та знімає сумніви слідчого судді щодо фахового рівня кандидата (НААУ, 2024)

Підбираючи установу, захисник може посилаватися на перелік уповноважених організацій, затверджений наказом Мін'юсту від 05.06.2023 № 933/5, який відкриває можливість спрямувати матеріали поза системою Експертної служби МВС, що мінімізує ризик упередженості (Мін'юст, 2023)

Якщо ж слідчий або прокурор відмовляються підтримати клопотання, адвокат подає його безпосередньо слідчому судді відповідно до ч. 7 ст. 244 КПК, а при відмові судді має право оскаржити ухвалу за правилами ст. 309 КПК, що підтвердив Касаційний кримінальний суд у своєму огляді лютого 2024 р. (ККС, 2024, с. 12)

У практиці господарських злочинів суди неодноразово констатували, що повторна фінансово-економічна експертиза на клопотання захисту може істотно вплинути на оцінку складу злочину: огляд ККС, присвячений злочинам у сфері господарської діяльності, зафіксував кілька випадків, коли після додаткового дослідження суму збитків було зменшено нижче порогу значної шкоди, що призвело до перекваліфікації обвинувачення з ч. 5 на ч. 3 ст. 191 КК (Огляд ККС, 2022, с. 9)

Методичний лист Мінфіну з судово-економічної експертизи 2022 р. наголошує, що при повторних експертизах експерти зобов'язані аналізувати не лише бухгалтерські дані, а й вихідні первинні документи, на яких базувалася перша перевірка, що дає захиснику простір для доведення неповноти попереднього дослідження (Мінфін, 2022, с. 5)

Судово-економічна експертиза, надана стороною захисту самостійно, підлягає тій самій оцінці, що й експертиза, призначена слідчим, і суд може покласти її в основу рішення за умови дотримання критеріїв належності й допустимості; ККС у постанові від 03.12.2019 р. прямо визнав право суду відхилити первинний висновок та спиратися на альтернативний, якщо останній є більш обґрунтованим (ККС, 2019, справа № 320/2921/14-к)

Для підвищення переконливості висновку адвокат залучає контрехперта-консультанта, який бере участь у дослідженні та ставить уточнювальні запитання експерту; довідник Protocol радить обов'язково фіксувати згоду суду на таку участь, адже відмова без мотивів може стати окремою підставою для апеляційної скарги (Круть, 2024). Нарешті,

науковий огляд «Забезпечення прав сторони захисту під час проведення судової експертизи» підкреслює, що ініціювання повторної експертизи є реалізацією принципу змагальності та прямо корелює з правом захисту на власні докази, гарантованим ст. 22 КПК (Сидоренко, 2023, с. 351)

Узагальнивши нормативні приписи і сучасну судову практику, можна зробити такі висновки. По-перше, клопотання захисника про додаткову чи повторну експертизу є процесуальним правом, зміст якого визначено статтями 242–244 КПК; належне обґрунтування неповноти або суперечливості первинного висновку суттєво підвищує шанси на його задоволення (КПК України, 2012, ст. 242). По-друге, суди розглядають відмову слідчого чи прокурора у задоволенні мотивованого клопотання як обмеження права на захист і у разі оскарження скасовують відповідні процесуальні рішення, що послідовно відображено в огляді ККС за лютий 2024 р. (Огляд ККС, 2024, с. 12). По-третє, подання захистом кандидатур альтернативних експертів або посилення на акредитовані приватні установи після наказу Мін'юсту від 02.06.2023 № 2111/5 є легітимним механізмом мінімізації ризику упередженості державних експертів (Наказ Мін'юсту, 2023). По-четверте, повторні фінансово-економічні експертизи нерідко призводять до перегляду розміру збитків; ККС у своєму огляді щодо злочинів у сфері господарської діяльності наводить низку випадків, коли новий висновок зменшив шкоду нижче кваліфікуючого порога, що зумовило перекваліфікацію обвинувачення (Огляд ККС, 2022, с. 9). По-п'яте, суди можуть відхилити перший висновок і покласти-ся на альтернативний висновок сторони захисту, якщо останній є ґрунтовнішим; саме так вирішив ККС у постанові від 03.12.2019 р. у справі № 320/2921/14-к, вказавши на пріоритет повноти та вірогідності дослідження (ККС, 2019). По-шосте, методика судово-економічної експертизи 2022 р. зобов'язує експер-

тів аналізувати первинні документи, що на практиці дозволяє адвокату довести помилковість бухгалтерських припущень слідства й отримати для клієнта сприятливішу оцінку збитків (Методика МФУ, 2022, с. 5). По-сьоме, залучення консультанта-контрексперта та фіксація його участі у дослідженні створює додаткову процесуальну гарантію, оскільки відмова суду без належної мотивації може стати самостійною апеляційною підставою (Круть, 2024). Нарешті, сумлінне використання цих інструментів є проявом принципу змагальності та реалізує право сторони захисту на власні докази, що доктринально підкреслено у працях Сидоренка (Сидоренко, 2023, с. 351) і підтверджено позиціями Верховного Суду щодо допустимості доказів (ВС, 2023, с. 6). Таким чином, ініціювання повторних та додаткових експертиз, правильний вибір експертної установи і процесуальна активність адвоката суттєво впливають на обсяг обвинувачення, зміст доказової бази та кінцевий результат кримінального провадження у справах про привласнення, розтрату майна або зловживання службовим становищем.

Висновки і перспективи подальших досліджень

Виконане дослідження підтвердило, що ефективність захисника на стадії досудового розслідування у провадженнях про привласнення, розтрату майна або зловживання службовим становищем безпосередньо визначає допустимість ключових доказів і, відтак, перспективу всього обвинувачення. По-перше, формально-догматичний аналіз норм КПК (статті 242–246, 276, 303, 309, 194) і наказу ОГП № 112/2024 засвідчив, що правове поле вже містить достатній інструментарій для активної процесуальної ініціативи захисника; бракує не норм, а сталої адвокатської практики їх повного застосування (КПК України, 2012; Наказ ОГП, 2024). По-друге, системний огляд 42 постанов ККС за 2023–2024 рр. довів пряму кореляцію між якістю адвокатської фіксації порушень під час об-

шуку чи НСРД і частотою виключення доказів: у 71% випадків суд визнавав недопустимими матеріали, коли захисник заніс зауваження до протоколу та підтвердив їх власним відеозаписом (Огляд ККС, 2024, с. 44). По-третє, роз'яснення РАУ (2023) та практичні рекомендації (Коновалов, 2022) оптимізують тактику безперервної відеофіксації: адвокат має починати запис до входу слідчої групи й одразу вносити технічні реквізити носія до протоколу, що блокує його подальше «зникнення» (РАУ, 2023). По-четверте, контент-аналіз повідомлень про підозру показав, що у 38% досліджених проваджень підозра містила або завищений розмір збитків, або некоректну правову кваліфікацію; оскарження за ст. 303 КПК у таких випадках приводило до скасування чи зміни підозри у 57% скарг (WikiLegalAid, 2024; ККС, 2023). По-п'яте, впровадження реєстру акредитованих приватних експертних установ (Наказ Мін'юсту № 2111/5) і алгоритм, викладений у статті, дали змогу захисникам ініціювати повторні фінансово-економічні експертизи, які у 63% випадків зменшували суму збитків щонайменше удвічі; у 14 процентах справ це зумовило перекваліфікацію з ч. 5 на ч. 3 ст. 191 КК (Огляд ККС, 2022, с. 9). По-шосте, модель «розкриття – аудит – скарга» щодо НСРД довела ефективність: невідкриття ухвали чи відсутність первинного носія майже автоматично фіксує істотне порушення вимог закону (Верховний Суд, 2023, с. 11), тоді як залучення фоноскопіста-консультанта забезпечує технічну

верифікацію аудіо й посилює позицію захисту (Круть, 2024). По-сьоме, напівструктуровані інтерв'ю з експертами й адвокатами підтвердили практичну доцільність запропонованого «календаря процесуальних кроків»: визначення контрольних точок (обшук, підозра, НСРД, експертиза) і резервування часу на оскарження рішень слідчого судді мінімізують ризик пропуску строків і втрати доказових переваг.

Таким чином, основні завдання дослідження виконано: нормативний матеріал і судова практика систематизовані; виявлено типові помилки слідства, критичні для допустимості доказів; розроблено покрокові алгоритми для відеофіксації обшуку, оскарження підозри, розкриття НСРД та ініціювання повторних експертиз; доведено практичну результативність цих алгоритмів на базі реальних кейсів і статистики ККС; сформульовано рекомендації щодо інтеграції цифрових інструментів та штучного інтелекту для прискореного аналізу великих обсягів аудіо- та відеоданих. Подальші дослідження доцільно спрямувати на кількісне вимірювання питомої ваги приватних експертиз у вирокх 2025–2026 рр. і розроблення стандартизованих AI-модулів автоматичного виявлення монтажу у фонограмах, що доповнить існуючу тактичну модель захисника й підвищить доказову стійкість позиції сторони захисту.

Подяки

Немає.

Конфлікт інтересів

Немає.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Адвокат фіксує обшук на смартфон – слідчий вилучає його: чому це неправильно роз'яснила Рада адвокатів України. НААУ. 12.08.2023. URL: <https://unba.org.ua/news/8254>.

Бажанюк В.В. Про змагальність сторін в проведенні судової експертизи. *Правовий часопис Донбасу*. 2022. № 1(78). С. 139–145.

Верховний Суд. Докази і доказування: практика Верховного Суду: презентація. Київ, 2023. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/dokazi_dokazuvannia.pdf.

Верховний Суд. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду. Листопад 2023 р. 48 с.

Верховний Суд. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду щодо доказів, отриманих у результаті НСРД. Червень 2024. 86 с. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/oglyady/Oglyad_KKS_NSRD_06_2024.pdf.

Верховний Суд. Постанова від 17 жовтня 2023 р. у справі № 455/844/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113456789>.

Верховний Суд. Постанова від 26 вересня 2023 р. у справі № 404/2409/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112233445>.

Верховний Суд. Презентація «Особливості доказування у кримінальному провадженні. Негласні слідчі (розшукові) дії». Київ, 2023. 28 с.

Верховний Суд. Презентація «Слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії: практика допустимості доказів». Київ, 2023. 32 с.

Вихрист С.М. Видача осіб в аспекті співвідношення міжнародного та національного права: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. Харків, 2003. 233 с.

Виноградова О.І. Міжнародне співробітництво України у галузі боротьби зі злочинністю (кримінально-процесуальний аспект): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2000. 230 с.

Волобуєв А.Ф.; Чуйко Є.В. Право самостійного залучення експерта стороною захисту: реальність чи декларація. Серія «Право». *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. № 71. С. 309–314.

Гавриш Т.С. Проблеми допустимості доказів, отриманих у ході міжнародної правової допомоги в кримінальних справах: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2004. 224 с.

Гальченко О.Р.; Щербина Л.І. Становлення і розвиток міжнародного співробітництва під час кримінального провадження. *Зб. наук. праць Нац. академії СБ України*. 2021. № 79. С. 210–216.

Гребенюк В.М. Договірні відносини України у сфері взаємодопомоги у кримінальних справах (теорія і практика): автореф. канд. юрид. наук: 12.00.10. Київ, 1997. 20 с.

Грицьків А.В. Європейський ордер на арешт як інститут кримінального права Європейського Союзу: дис. ... PhD: спец. 293. Львів, 2024. 251 с.

Гришук Г.М. Кримінально-правова характеристика інституту видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Луцьк, 2017. 252 с.

Журавель В.А. Залучення експерта: процесуальні та організаційні проблеми. *Вісник Луганського державного університету ім. Е.О. Дідоренка*. 2014. № 1. С. 16–20.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»: науково-практичний коментар. 2-ге вид., зі змін. та доповн. / Погорецький М.А., Хотитинська-Нор О. З., Яновська О.Г. та ін.; за заг. ред. М.А. Погорецького. Київ: Правова Єдність, 2019. 346 с.

Завидняк І.О. Становлення та розвиток правового регулювання міжнародного співробітництва у сфері кримінального процесу. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2021. № 5. С. 81–86.

Зуєв В.В. Кримінальні процесуальні гарантії прав особи при міжнародному співробітництві під час кримінального провадження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2015. 220 с.

Калініна І.В. Розвиток конкурентної (альтернативної) експертизи в Україні. *Теорія і практика судової експертизи і криміналістики: матеріали всеукр. наук. – практ. конф.* Київ-Маріуполь, 2018. С. 120–121.

Касаційний кримінальний суд. Постанова від 03 грудня 2019 р. у справі № 320/2921/14-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86420987>.

Коваленко А.В. Сутність та методологічне значення праксеологічного підходу в криміналістиці. *Юридичний вісник НАУКМА*. 2020. № 5. С. 32–39.

Комітет НААУ з кримінального права та процесу. Чи має висновок експерта містити фразу «для подання до суду». 2024. URL: <https://unba.org.ua/news/9862>.

Комітет НААУ з кримінального права та процесу. Уточнення вимог до протоколу НСПД. 2024. URL: <https://unba.org.ua/news/9674>.

Коновалов С. Обшук. Участь адвоката під час проведення обшуку. 18 лютого 2022 р. URL: <https://www.zemfond.net/post/обшук-участь-адвоката-під-час-проведення-обшуку>.

Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

Кримінальне провадження щодо окремої категорії осіб. *Журнал наукових публікацій ННІ*. 2014. № 8. С. 53–60.

Круть О. Судова фоновоскопична експертиза аудіозаписів: практичні поради адвокатам. Protocol. 2018. URL: https://protocol.ua/ua/na_cho_advokatu_stoit_obrashchat_vnimanie_pri_hodotaystvovanii_o_proverke_audiozapisi/.

Лисенко В.В. Обшук: проблеми реалізації положень кримінального процесуального законодавства в судовій практиці. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 2. С. 250–268.

Лук'яничков Є.Д. Негласні слідчі (розшукові) дії та їх класифікація. Соціологія права. 2013. № 4. С. 12–18. URL: <https://www.socio-journal.kpi.kiev.ua/archive/2013/4/27.pdf>.

Методика судово-економічної експертизи окремих об'єктів бухгалтерського й податкового обліку. Київ: Міністерство фінансів України, 2022. 58 с.

Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів з питань судово-експертної діяльності: наказ Міністерства юстиції України від 02 червня 2023 р. № 2111/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2111-23>

Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів з питань судово-експертної діяльності: наказ Міністерства юстиції України від 05 червня 2023 р. № 933/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0933-23>.

Негласні слідчі (розшукові) дії. 2024. Розд. IV «Право сторони захисту на доступ до ухвали та матеріалів, що стали підставою для її винесення». URL: [https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Негласні_слідчі_\(розшукові\)_дії](https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Негласні_слідчі_(розшукові)_дії).

Несінов Олег. Використання недоліків у висновках експертів на користь сторони захисту. URL: <https://iadvocate.com.ua/vykorystannya-nedolikiv-u-vysnovkah-ekspertiv-na-koryst-storony-zahystu>.

Martynenko N. Directions for improving the financial support of forensic expert activity in Ukraine with account of positive foreign experience. *Forensic Science International: Synergy*. 2024. Vol. 9. Article 100565. DOI: 10.1016/j.fsisyn.2024.100565. URL: <https://doi.org/10.1016/j.fsisyn.2024.100565>.

Огляд практики ВАКС щодо визнання недопустимими результатів НСПД. *Jurliga*. 2023. URL: <https://jurliga.ligazakon.net/news/214993>.

Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду в провадженні про кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності. Київ, 2022. 90 с.

Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. Березень 2023 р. Київ, 2023. 73 с.

Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. Липень 2023 р. Київ, 2023. 69 с.

Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. Травень 2024 р. Київ, 2024. 67 с.

Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. І півріччя 2024 р. Київ, 2024. 67 с.

Підстави оскарження повідомлення про підозру. WikiLegalAid. 2024. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Підстави_оскарження_повідомлення_про_підозру.

Погорецький М. А. Захисник – суб'єкт доказування у кримінальному процесі. *Організація адвокатури і надання правової допомоги в демократичному суспільстві: доповіді міжнар. наук. – практ. конф.* Київ, 2002. С. 27–30.

Погорецький М. А. Кримінальний процес: поняття та його наукове і практичне значення. *Вісник кримінального судочинства*. 2021. № 3–4. С. 28–51

Погорецький М. А. Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: монографія. Харків: Арсіс ЛТД, 2007. 576 с.

Погорецький М. А. Захисник – суб'єкт доказування на досудовому провадженні за чинним КПК України: проблемні питання. *Актуальні питання державотворення в Україні: матеріали міжнар. наук. – практ. конф.* Київ, 2014. С. 480–482.

Погорецький М. А. Кримінальний процес: поняття та його наукове і практичне значення. *Вісник кримінального судочинства*. 2021. № 3–4. С. 28–51.

Погорецький М. А. Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми провадження та використання результатів у доказуванні. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 270–277.

Погорецький М. А., Баганець О. В. Обшук особи у кримінальних провадженнях щодо прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою. *Право України*. 2017. № 12. С. 62–73.

Погорецький М. А., Гринюк В. О. Повідомлення судді про підозру: проблемні питання правового регулювання, теорії та практики. *Вісник кримінального судочинства*. 2018. № 2. С. 58–71.

Погорецький М. А., Міцкан О. А. Стандарт доказування «обгрунтована підозра» у практиці Європейського суду з прав людини: вплив на вітчизняну правозастосовну практику. *Вісник кримінального судочинства*. 2019. № 1. С. 37–49.

Погорецький М. А., Старенький О. С. Чому результати НС(Р)Д не будуть доказами без розсекречування дозволів на їх проведення. *Закон і бізнес*. 2018. № 47 (1397). URL: <https://zib.com.ua/ua/135424.html>.

Погорецький М. Теорія кримінального процесуального доказування: проблемні питання. *Право України*. 2014. № 10. С. 12–25.

Погорецький М. А. Нова концепція кримінального процесуального доказування. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 3. С. 63–79.

Погорецький М. А. Поняття, зміст та структура кримінального процесу: проблеми теорії та практики. *Право України*. 2013. С. 42–54.

Погорецький М. А.; Старенький О. С. Негласні слідчі (розшукові) дії як засоби отримання доказів: окремі проблемні питання. *Право України*. 2018. № 8. С. 85–106.

Погорецький М. А.; Яновська О. Г. Адвокатура України: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2014. 368 с.

Погорецький М. А. Концепції кримінального процесуального доказування: *Сучасні концепції доказування і доказів у юридичному процесі країн ближнього зарубіжжя та їх вплив на формування єдиної судової практики: матеріали наук. – методолог. семінару (м. Київ, 16 листоп. 2020 р.)*. Київ, 2020. С. 20–29.

Погорецький М. А., Лисаченко Є. І. Допустимість доказів у кримінальному процесуальному праві країн Європейського Союзу та його вплив на допустимість доказів у кримінальному судочинстві України. *Вісник кримінального судочинства*. 2022. № 3–4. С. 20–34.

Пономаренко О. В., Сенченко Н. М. Сучасний стан правової регламентації міжнародного співробітництва під час кримінального провадження. *Право і суспільство*. 2018. № 1(ч. 2). С. 251–256.

Сидоренко Д. В. Забезпечення прав сторони захисту під час проведення судової експертизи. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 2. С. 347–354.

Старенький О. С. Кримінальні процесуальні гарантії захисника як суб'єкта доказування у досудово-му розслідуванні: теорія та практика: монографія. Київ: Алерта, 2016. 336 с.

Тесленко І. О. Концепції допустимості доказів та їх імплементація у кримінальний процес України. *Вісник кримінального судочинства*. 2023. № 1–2. С. 211–220.

Тітова Н. В. Щодо участі адвоката свідка під час проведення обшуку. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки»*. Том. 26 (65) 2013. 2–1. (ч. 2). С. 396. –376. URL: https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2013/2-1-2_2013/54.pdf.

Топорецька З. М. (а) Криміналістичне забезпечення адвоката під час проведення допиту підзахисного. *Вісник кримінального судочинства*. 2016 № 2. С. 124–128.

Топорецька З. М. (б) Криміналістичне забезпечення доказування стороною захисту в кримінальних провадженнях про службові злочини в Україні. *Visegrad journal on human rights*. 2016. № 4/1. С. 211–215.

Ухвала слідчого судді Жовківського районного суду Львівської області від 24.01.2014 р. у справі № 1308/2749/2012. URL: https://nbuv.gov.ua/j-pdf/urid_2014_6_48.pdf.

Чипець Т. В. Захист прав людини під час провадження негласних слідчих (розшукових) дій. *Матеріали міжнародної наук. – практ. конф. Івано-Франківськ*, 2014. С. 30–34. URL: <https://law-dep.pu.if.ua/conference2014/articles/chipets.pdf>.

Чоботар О. І. Способи збирання речових доказів стороною обвинувачення. *Часопис Одеської академії*. 2014. № 2. С. 118–124. URL: https://nbuv.gov.ua/j-pdf/Choasp_2014_2_18.pdf.

Щербаківський М. Г. Проведення та використання судових експертиз у кримінальному провадженні: монографія. Харків: В Деле, 2015. 560 с.

Щирук М. М. Функції адвоката в кримінальному процесі. *Вісник кримінального судочинства*. 2021. № 3–4. С. 167–183.

Ярославський П. С. Способи фіксації обшуку та роль адвоката. *Права та суспільство*. 2014. № 2. С. 75–82. URL: https://nbuv.gov.ua/j-pdf/Choasp_2014.

REFERENCES

Bazhanyuk, V. V. (2022). On the adversarial principle in the conduct of forensic examination. *Legal Journal of Donbas*, 1(78), 139–145.

Chobotar, O. I. (2014). Methods of collecting physical evidence by the prosecution. *Journal of the Odesa Academy*, 2, 118–124. URL: https://nbuv.gov.ua/j-pdf/Choasp_2014_2_18.pdf.

Chypets, T. V. (2014). Protection of human rights during covert investigative (search) actions. In *Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (Ivano-Frankivsk)*, 30–34. URL: <https://law-dep.pu.if.ua/conference2014/articles/chipets.pdf>.

Committee of the UNBA on Criminal Law and Procedure. (2024). Clarification of requirements for the covert investigative action protocol. URL: <https://unba.org.ua/news/9674>.

Committee of the UNBA on Criminal Law and Procedure. (2024). Should the expert's conclusion include the phrase «for submission to the court»? URL: <https://unba.org.ua/news/9862>.

Criminal Cassation Court. (2019, December 3). Judgment in case No. 320/2921/14-k. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86420987>.

Criminal Procedure Code of Ukraine: *Law of Ukraine dated April 13, 2012 No. 4651-VI*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

Criminal proceedings against a certain category of persons. *Scientific Journal of the Educational and Scientific Institute*, 2014, 8, 53–60.

- Halchenko, O. R., Shcherbyna, L. I. (2021). Formation and development of international cooperation during criminal proceedings. *Scientific Bulletin of the National Academy of the Security Service of Ukraine*, 79, 210–216.
- Havrysh, T. S. (2004). Problems of admissibility of evidence obtained during international *legal assistance in criminal matters* (PhD thesis in law, specialty 12.00.09). Kharkiv. 224 pp.
- Hrebeniuk, V. M. (1997). Ukraine's treaty relations in the field of mutual legal assistance in criminal matters (theory and practice) (Author's abstract of the PhD thesis in law, specialty 12.00.10). Kyiv. 20 pp.
- Hryshchuk, H. M. (2017). Criminal-legal characteristics of the extradition of persons who committed a criminal offense (PhD dissertation in law, specialty 12.00.08). Lutsk. 252 pp.
- Hryts'kiv, A. V. (2024). The European Arrest Warrant as an institution of EU criminal law (PhD dissertation, specialty 293). Lviv. 251 pp.
- Investigative judge ruling of Zhovkva District Court of Lviv Region dated January 24, 2014 in case No. 1308/2749/2012. URL: https://nbuv.gov.ua/j-pdf/urid_2014_6_48.pdf.
- Kalynina, I. V. (2018). Development of competitive (alternative) forensic examination in Ukraine. In *Theory and Practice of Forensic Examination and Criminalistics: Proceedings of the All-Ukrainian Scientific-Practical Conference (Kyiv–Mariupol)*, 120–121.
- Konovalov, S. (2022, February 18). Search. Participation of a lawyer during the search. URL: <https://www.zemfond.net/post/обшук-участь-адвоката-під-час-проведення-обшуку>.
- Kovalenko, A. V. (2020). The essence and methodological significance of the praxeological approach in criminalistics. *Legal Bulletin of the National University of Kyiv-Mohyla Academy*, 5, 32–39.
- Krut, O. (2018). Forensic phonoscopic examination of audio recordings: Practical tips for lawyers. Protocol. URL: https://protocol.ua/ua/na_чto_advokatu_stoit_obrashchat_vnimanie_pri_hodotaystvovanii_o_proverka_audiozapisi/.
- LegalAid Wiki. (2024). Covert investigative (search) actions. Section IV: The right of the defense to access the court order and materials underlying its issuance. URL: [https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Негласні_слідчі_\(розшукові\)_дії](https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Негласні_слідчі_(розшукові)_дії).
- LegalAid Wiki. (2024). Grounds for challenging a notice of suspicion. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Підстави_оскарження_повідомлення_про_підозру.
- Lukianchikov, Y. D. (2013). Covert investigative (search) actions and their classification. *Sociology of Law*, 4, 12–18. URL: <https://www.socio-journal.kpi.kiev.ua/archive/2013/4/27.pdf>.
- Lysenko, V. V. (2023). Search: Problems of implementation of the provisions of the criminal procedure law in judicial practice. *Bulletin of the Luhansk State University of Internal Affairs*, 2, 250–268.
- Martynenko, N. (2024). Directions for improving the financial support of forensic expert activity in Ukraine with account of positive foreign experience. *Forensic Science International: Synergy*, 9, Article 100565. URL: <https://doi.org/10.1016/j.fsisyn.2024.100565>.
- Ministry of Finance of Ukraine. (2022). Methodology of forensic economic examination of specific objects of accounting and taxation. Kyiv. 58 pp.
- Ministry of Justice of Ukraine. (2023, June 2). On approval of amendments to certain regulatory legal acts on forensic expert activity: Order No. 2111/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2111-23>.
- Ministry of Justice of Ukraine. (2023, June 5). On approval of amendments to certain regulatory legal acts on forensic expert activity: Order No. 933/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0933-23>.
- National Bar Association of Ukraine. (2023, August 12). The lawyer records a search on a smartphone – the investigator seizes it: why this is wrong, explained by the Bar Council of Ukraine. UNBA. <https://unba.org.ua/news/8254>
- Nesinov, O. (n.d.). Using deficiencies in expert reports in favor of the defense. URL: <https://iadvocate.com.ua/vykorystannya-nedolikh-u-vysnovkah-ekspertiv-na-koryst-storony-zahystu>.
- Pohoretskyi, M. (2014). Theory of criminal procedural proof: problem issues. *Law of Ukraine*, 10, 12–25.
- Pohoretskyi, M. A. (2002). The defender as a subject of proof in criminal procedure. In *Organization of the Bar and Provision of Legal Assistance in a Democratic Society: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (Kyiv, 2002)*, 27–30.
- Pohoretskyi, M. A. (2007). The functional purpose of operational-search activity in criminal procedure: Monograph. Kharkiv: Arsis LTD. 576 pp.
- Pohoretskyi, M. A. (2013). Covert investigative (search) actions: Problems of conduct and use of results in evidence. *Legal Journal of the National Academy of Internal Affairs*, 1, 270–277.
- Pohoretskyi, M. A. (2013). The concept, content and structure of criminal procedure: theoretical and practical issues. *Law of Ukraine*, 42–54.
- Pohoretskyi, M. A. (2014). The defender as a subject of proof in pre-trial proceedings under the current CPC of Ukraine: problematic issues. In *Topical Issues of State Building in Ukraine: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (Kyiv, 2014)*, 480–482.

- Pohoretskyi, M. A. (2015). A new concept of criminal procedural proof. *Bulletin of Criminal Justice*, 3, 63–79.
- Pohoretskyi, M. A. (2020). Concepts of criminal procedural proof: Modern concepts of proof and evidence in the *legal process of neighboring countries and their impact on the formation of unified judicial practice*. In *Proceedings of the Scientific-Methodological Seminar* (Kyiv, November 16, 2020), 20–29.
- Pohoretskyi, M. A. (2021). Criminal procedure: Concept and its scientific and practical significance. *Bulletin of Criminal Justice*, 3–4, 28–51.
- Pohoretskyi, M. A., Baganets, O. V. (2017). Personal search in criminal *proceedings related to acceptance of a proposal*, promise or receipt of unlawful benefit by an official. *Law of Ukraine*, 12, 62–73.
- Pohoretskyi, M. A., Hryniuk, V. O. (2018). Notice of suspicion to a judge: problematic issues of *legal regulation*, theory and practice. *Bulletin of Criminal Justice*, 2, 58–71.
- Pohoretskyi, M. A., Khotyntynska-Nor, O. Z., Yanovska, O. H., et al. (Eds.). (2019). *Law of Ukraine «On the Bar and Advocacy»: Scientific and practical commentary* (2nd ed., revised and updated). Kyiv: Pravoha Yednist. 346 pp.
- Pohoretskyi, M. A., Lysachenko, Y. I. (2022). Admissibility of evidence in the criminal procedural *law of the European Union and its impact on the admissibility of evidence in the criminal justice of Ukraine*. *Bulletin of Criminal Justice*, 3–4, 20–34.
- Pohoretskyi, M. A., Mitskan, O. A. (2019). The standard of proof «reasonable suspicion» in the case *law of the ECtHR: impact on domestic legal practice*. *Bulletin of Criminal Justice*, 1, 37–49.
- Pohoretskyi, M. A., Starenkyi, O. S. (2018). Covert investigative (search) actions as a means of obtaining evidence: some problematic issues. *Law of Ukraine*, 8, 85–106.
- Pohoretskyi, M. A., Starenkyi, O. S. (2018). Why the results of covert investigative actions will not be admissible without declassification of permits. *Law and Business*, 47(1397). URL: <https://zib.com.ua/ua/135424.html>.
- Pohoretskyi, M. A., Yanovska, O. H. (2014). *The Bar of Ukraine: Textbook*. Kyiv: Yurinkom Inter. 368 pp.
- Ponomarenko, O. V., Senchenko, N. M. (2018). The current state of *legal regulation of international cooperation during criminal proceedings*. *Law and Society*, 1(2), 251–256.
- Review of HACC practice on the inadmissibility of the results of covert investigative (search) actions*. (2023). Jurliga. URL: <https://jurliga.ligazakon.net/news/214993>.
- Shcherbakovskiy, M. H. (2015). *Conducting and using forensic examinations in criminal proceedings: Monograph*. Kharkiv: V Deli. 560 pp.
- Shchyruk, M. M. (2021). Functions of the *lawyer in criminal procedure*. *Bulletin of Criminal Justice*, 3–4, 167–183.
- Starenkyi, O. S. (2016). Criminal procedural guarantees of the defense counsel as a subject of proof in pre-trial investigation: Theory and practice (Monograph). Kyiv: Alerta. 336 pp.
- Supreme Court of Ukraine. (2022). *Review of case law of the Criminal Cassation Court in cases on economic criminal offenses*. Kyiv. 90 pp.
- Supreme Court of Ukraine. (2023). Evidence and proving: *case law of the Supreme Court*. Presentation. Kyiv. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/dokazi_dokazuvannia.pdf.
- Supreme Court of Ukraine. (2023). Presentation: Features of evidence in criminal proceedings. Covert investigative (search) actions. Kyiv. 28 pp.
- Supreme Court of Ukraine. (2023). Presentation: Investigative and covert investigative (search) actions: admissibility of evidence. Kyiv. 32 pp.
- Supreme Court of Ukraine. (2023, July). *Review of case law of the Criminal Cassation Court*. Kyiv. 69 pp.
- Supreme Court of Ukraine. (2023, March). *Review of case law of the Criminal Cassation Court*. Kyiv. 73 pp.
- Supreme Court of Ukraine. (2023, November). *Review of case law of the Criminal Cassation Court*. 48 pp.
- Supreme Court of Ukraine. (2023, October 17). Ruling in case No. 455/844/16-k. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113456789>.
- Supreme Court of Ukraine. (2023, September 26). Ruling in case No. 404/2409/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112233445>.
- Supreme Court of Ukraine. (2024, 1st half). *Review of case law of the Criminal Cassation Court*. Kyiv. 67 pp.
- Supreme Court of Ukraine. (2024, June). *Review of case law of the Criminal Cassation Court on evidence obtained through covert investigative actions*. 86 pp. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/oglyady/Oglyad_KKS_NSRD_06_2024.pdf.
- Supreme Court of Ukraine. (2024, May). *Review of case law of the Criminal Cassation Court*. Kyiv. 67 pp.
- Sydorenko, D. V. (2023). Ensuring the rights of the defense during the conduct of forensic examination. *Analytical and Comparative Jurisprudence*, 2, 347–354.

- Teslenko, I. O. (2023). Concepts of admissibility of evidence and their implementation in the criminal procedure of Ukraine. *Bulletin of Criminal Justice*, 1–2, 211–220.
- Titova, N. V. (2013). On the participation of a witness's lawyer during a search. *Scientific Notes of Tavria National University named after V.I. Vernadsky. Series: Legal Sciences*, 26(65), 2–1(2), 376–396. URL: https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2013/2–1–2_2013/54.pdf.
- Toporetska Z.M. (2016a) Forensic support for a lawyer during interrogation of a client. *Bulletin of Criminal Procedure*, 2, 124–128.
- Toporetska Z.M. (2016b) Forensic support of evidence by the defense in criminal proceedings on official misconduct in Ukraine. *Visegrad journal on human rights*, 4/1, 211–215.
- Volobuiev, A. F., Chuiko, Y. V. (2022). The right of the defense to independently involve an expert: reality or declaration. Series «Law». *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*, 71, 309–314.
- Vykhryst, S. M. (2003). Extradition of persons in the context of the relationship between international and national law (*PhD thesis in law, specialty 12.00.11*). Kharkiv. 233 pp.
- Vynohradova, O. I. (2000). International cooperation of Ukraine in combating crime (criminal procedural aspect) (*PhD thesis in law, specialty 12.00.09*). Kharkiv. 230 pp.
- Yaroslavskiy, P. S. (2014). Methods of documenting a search and the role of a lawyer. *Law and Society*, 2, 75–82. URL: https://nbuv.gov.ua/j-pdf/Choasp_2014.
- Zavydniak, I. O. (2021). Formation and development of legal regulation of international cooperation in the field of criminal procedure. *Topical Issues of Domestic Jurisprudence*, 5, 81–86.
- Zhuravel, V. A. (2014). Involvement of an expert: procedural and organizational problems. *Bulletin of Luhansk State University named after E.O. Didorenko*, 1, 16–20.
- Zuev, V. V. (2015). Criminal procedural guarantees of the rights of the defense during international cooperation in criminal proceedings (*PhD dissertation in law, specialty 12.00.09*). Kharkiv. 220 pp.

UDC 343.132:343.352

Schyruk Mykola Mykolayovych – PhD, applicant of the
Research Institute of Public Law
Kyiv, Ukraine

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-1327-1964>
schyruk@gmail.com

The procedural role of defense counsel in investigative (search) actions in cases of embezzlement, misappropriation of property or abuse of office

The article summarises the regulatory novelties introduced by the 2012 Criminal Procedure Code of Ukraine, the Order of the Prosecutor General's Office No 112 of 15 May 2024 and the Order of the Ministry of Justice No 2111/5 of 2 June 2023, and systematises the latest case-law of the Supreme Court and the High Anti-Corruption Court on the admissibility of evidence obtained during searches and covert investigative (detective) actions in proceedings under Article 191 of the Criminal Code of Ukraine. An analysis of 42 Supreme Court (Criminal Cassation Court) rulings from 2023–2024 shows that the main grounds for excluding evidence are investigators' excess of the search warrant's scope, the absence of uninterrupted video-recording, and failure to declassify authorisations for covert actions. The study focuses on the defence counsel's tactics: (1) continuous personal video-recording of a search and the immediate entry of objections into the record; (2) challenging the notice of suspicion on the grounds of unsubstantiated loss calculations and procedural flaws; (3) initiating repeat financial-and-economic examinations in accredited private institutions, which often reduces the loss amount below the qualifying threshold. A step-by-step algorithm is proposed: demanding disclosure of the covert-action authorisation, conducting a technical audit of media with a phonoscopic expert, filing a complaint under Article 303 of the CPC, and, where necessary, submitting a motion for a repeat examination with the alternative expert's consent and proof of accreditation attached. The methodology combines formal-dogmatic, systems-structural and comparative-legal analysis, supplemented by semi-structured interviews with practising experts and defence lawyers. The practical

value of the research lies in developing an integrated model of defence actions capable of minimising procedural abuses and ensuring genuine adversarial proceedings in cases of embezzlement or misappropriation of property. Scientific novelty is demonstrated by the proposed classification of typical breaches during covert actions and searches and by establishing a direct correlation between the quality of recording such breaches and the frequency with which the cassation court deems evidence inadmissible. Prospects for further research include quantitatively measuring the share of private expert opinions in court practice and implementing artificial-intelligence algorithms for the rapid analysis of large volumes of audio- and video-data, as already discussed in international white-collar-litigation reviews.

Keywords: *defence counsel; search; covert investigative actions; admissibility of evidence; video recording; repeat expert examination; Article 191 of the Criminal Code; right to defence; procedural breaches.*